

Samenvatting pilot Evenwicht in Amsterdam

Socio-economische desegregatie en controlled choice

Zelfs in gemengde buurten in Amsterdam blijkt dat een aanzienlijk deel van de kinderen naar basisscholen gaat met een oververtegenwoordiging aan kansrijke of kansarme leerlingen. Zonder de prestaties van kansrijke kinderen negatief te beïnvloeden en zonder een zogenaamde 'witte' en/of middenklasse 'vlucht' te veroorzaken, willen schoolbesturen en beleidsmakers verandering brengen in deze situatie. In de VS zijn in dit kader in de afgelopen decennia goede ervaringen opgedaan met socio-economische desegregatieprojecten. Om te onderzoeken of een dergelijke benadering ook in de Nederlandse context kan worden toegepast, hebben drie stadsdelen in Amsterdam West (Oud-West, Westerpark en Bos en Lommer) opdracht gegeven voor een haalbaarheidsstudie. Vanuit het idee dat deze benadering ook interessant kan zijn voor andere delen van de stad en het land zijn ook de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Amsterdam en het ministerie van OCenW bij deze studie betrokken.

De benadering van socio-economisch desegregatie is gebaseerd op een aantal uitgangspunten, die in het rapport worden besproken. Centraal daarbij staat dat we uit onderzoek weten dat een concentratie van leerlingen met een lage sociaaleconomische status een veel grotere invloed heeft op de leerprestaties dan een concentratie van leerlingen met een bepaalde etniciteit. Het probleem is dus niet het bestaan van 'zwarte scholen', maar het bestaan van 'kansarme scholen'. Daarbij komt dat maatregelen om segregatie op etnische gronden tegen te gaan juridisch onhaalbaar zijn gebleken, terwijl maatregelen gebaseerd op sociaaleconomische indicatoren juridisch wel aanvaardbaar zijn. Bovendien wordt, gezien het statistische verband tussen etniciteit en sociaaleconomische status, via socio-economische desegregatie in veel gevallen 'automatisch' etnische desegregatie gerealiseerd.

Een specifieke variant van socio-economische desegregatie is het in de VS ontwikkelde *controlled choice*. Hierbij wordt in een bepaald gebied een netwerk van een aantal scholen gevormd, die werken met een gezamenlijk plaatsingsstelsel. De scholen binnen dit netwerk ontwikkelen elk een eigen profiel, op basis waarvan ouders een voorkeur kunnen uitspreken. De plaatsing vindt vervolgens zo plaats dat op alle scholen een evenwichtige verhouding tussen de aantallen kansrijke en kansarme leerlingen wordt gehandhaafd. Alle ouders in het gebied hebben dus een garantie op toegang tot een evenwichtige basisschool, waarmee tevens het bestaan van concentratiescholen in het gebied wordt uitgesloten.

Onderzoek

Het onderzoek bestaat uit een aantal onderdelen. Ten eerste is gekeken naar de huidige samenstelling van de schoolpopulaties en de bevolkingen van de vier stadsdelen in het gebied Amsterdam West binnen de ring. Hieruit blijkt dat in termen van zowel schoolcomposities als woonpopulaties, stadsdeel Oud-West op dit moment verreweg de meeste kansen biedt voor een controlled choice interventie. Alhoewel bepaalde scholen en buurten

van Westerpark en De Baarsjes volgens de door ons gehanteerde maatstaven (bijna) in evenwicht zijn, zou een stadsdeelbrede interventie in één van deze twee laatstgenoemde stadsdelen volgens ons vooralsnog zeer riskant zijn. Wel kunnen bepaalde scholen en buurten van deze twee stadsdelen geïntegreerd worden in een in Oud-West gebaseerde interventie.

Ten tweede zijn in het kader van dit onderzoek interviews afgenomen met en enquêtes gehouden onder ouders in Oud-West en Westerpark. Hierbij hebben we de ouders ook geïnformeerd over de gecontroleerde keuzebenadering. De meerderheid van de mensen die een adequaat verhaal over controlled choice heeft gehoord, bleek zeer enthousiast over deze benadering en ook over de mogelijkheid van een socio-economisch desegregatie-interventie gebaseerd in Oud-West. In het bijzonder vinden deze ouders garanties op toegang tot gunstig gemengde scholen en meer inhoudelijke schoolkeuzes binnen een netwerk van evenwichtige scholen in de buurt zeer aantrekkelijk. De ouders zijn zich echter ook bewust van de onzekerheid die de voorgestelde benadering met zich meebrengt. Mochten zij echt als ouders betrokken raken bij een dergelijke interventie, dan willen ze grondige voorlichting en 'harde bewijzen' zien.

Ten derde hebben we gesproken met een andere groep belangrijke actoren, namelijk schoolbestuurders en schooldirecteuren. Hierbij lag de nadruk op Oud-West. Ook hier bleek veel belangstelling voor de benadering, ook al hadden de bestuurders en directeuren nog diverse kritische vragen, die terugkomen in het stappenplan waarmee de rapportage afsluit en die in de eventuele implementatiefase zouden moeten worden beantwoord.

Conclusies

Ons onderzoek wijst uit dat er goede mogelijkheden zijn voor socio-economische desegregatie in een gedeelte van Amsterdam West. In een juist pilotgebied kan een aangepaste en goed geïmplementeerde controlled choice interventie de basis leggen voor een nieuwe situatie die minder stress oplevert voor ouders en die gunstig is voor kansarme leerlingen zonder dat de leerprestaties van kansrijke leerlingen negatief beïnvloed worden. Controlled choice kan leiden tot een zekere beperking van de keuzevrijheid van ouders, maar ook tot een vergroting daarvan.

Een garantie ten aanzien van toegang tot gunstig gemengde basisscholen en het aantal kansrijke en kansarme leerlingen op elke school, in combinatie met goede voorlichting, kan dan bijdragen aan een breder aanbod van aantrekkelijke scholen, een beperking van de uitstroom van leerlingen naar andere stadsdelen, een eerlijker en efficiënter systeem en minder 'schoolkeuzestress'.

In de rapportage wordt een viertal scenario's gepresenteerd voor het potentiële implementatiegebied. In elk daarvan neemt stadsdeel Oud-West een prominente plaats in. Uit het onderzoek blijkt dat dit gebied op dit moment de meeste kansen biedt voor de implementatie van controlled choice. Met deze conclusie is het nu aan de verschillende actoren om te beslissen of zij hier ook echt voor willen kiezen en hier vervolgens samen met de relevante partners invulling aan te geven. Om richting te geven aan dit eventuele implementatieproces sluit de rapportage af met een voorstel voor een stappenplan.